

Költői igazságosság

Az igazságosság a nyugati társadalmakban a legerősebb olyan szekuláris érték, amely a javak, a szabadság vagy akár életek feláldozását is legitimálhatja. Az igazságosság megszilárdítása és az igazságtalanság elkerülése a mindennapi gyakorlatok egyik legfőbb motiváló ereje: a legtöbb ember törekszik mássokkal igazságosan bánni, bár individuálisan eltérő mértékben. Az emberek többsége ragaszkodik egy olyan igazságos világ víziójához, ahol mindenki azt kapja, amit megérdemel, és hisz abban, hogy cselekedeteivel előrelátható módon hatást gyakorol a világra. Ez a hit alapvető jelentőségű a cselekvések tervezésében és a döntési folyamatokban, és általában akkor sem rendül meg, ha az emberek nap mint nap megtapasztalják, hogy a szenvedés és a veszteségek ok nélkül is megtörténnek.

A tökéletes igazságosság ideálját éppen ezért általában nem a hétköznapi realitás, hanem elsősorban bizonyos fikciók, illetve olyan, jelentőségre szertevő valóságos történések táplálják, amelyek esetében a morális elvárások teljesülnek. Az igazságos ítélkezés feltételei csak bizonyos kontextusokban adóttak: többnyire az elbeszélő szövegekben és egyéb, történeteket közvetítő médiumokban, hiszen a bűnös cselekvést vezérlő szándék a fikcióban sokszor kifürkészhető, a neki megfelelő büntetés kiszabható, illetve végrehajtható. Ha meggondoljuk, akkor csak a lélekbe való hiteles bepillantás és az egész helyzet mindenféle körülményt magában foglaló áttekintése teremtheti meg a tökéletes ítélkezés esélyét – ami a valóságban aligha képzelhető el, viszont a fiktív történetek olvasói számára ez a lehetőség sok esetben adott. A méltányos elégtétel és a jogos büntetés pedig olyan olvasói, illetve befogadói elvárások, amelyek az elbeszélő szövegeket számunkra ösztönző és élvezhető tevékenységgé avatják.

A költői igazságosság szükségességéről és esztétikai értékéről a történeti poétikák számos elméleti magyarázatot szolgáltatnak. Ezekben a filozófiai és stilisztikai-retorikai koncepciókban az igazságosság toposzként vagy a plot strukturális szervező elveként, illetve a szöveg konstitutív elemeként kerül elő. Ezeket a poétikai-esztétikai-stilisztikai megközelítéseket az utóbbi években felváltották egyéb, a kognitív tudományok, a morálopszichológia, a művészeti antropológia és az evolúcióelmélet talaján álló interdiszciplináris magyarázatok, amelyek a költői igazságosságra nem kizárólag a szöveg elemeként tekintenek, hanem e narratívák bizonyos elemeihez kapcsolódó befogadói elvárásként, morális projekcióként vagy vágybeteljesítő érzelmi

folymatként. A *Helikon* folyóirat *Költői igazságosság* című tematikus számában ezeket a legújabb publikációkat kívánjuk bemutatni.

A lapszámot HORVÁTH MÁRTA és SZABÓ JUDIT szerkesztette.

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Poetic justice

Justice is one of the most important secular values in Western societies, capable of legitimizing the sacrifice of goods, freedom, or even life. Promoting just actions is a central motivation in our everyday lives, and most people hold onto a vision of a just world in which everyone gets what they deserve. This belief fortifies the assumption that actions have predictable and appropriate consequences, so events are predictable, and the world is manageable. This assumption is essential to long-term goal-oriented action and contributes greatly to our decision-making.

This ideal of justice is based primarily not on everyday reality, but on fictions or significant, real events in which moral expectations are met. The conditions for a just judgment are, in fact, only present in certain contexts: mostly in narrative and dramatic texts as well as other media artifacts in which an authentic insight into the soul and an overview of an overall situation are provided – which is hardly imaginable in reality. Recipients generally harbor strong expectations of a just outcome to the story, which contribute to the complex cognitive and emotional impact of the text.

Traditional theories explain the necessity and aesthetic value of poetic justice differently. In these aesthetic and stylistic-rhetorical concepts, poetic justice is considered a structural element of the plot or a constitutive element of the text. This traditional approach has been expanded in recent years by interdisciplinary approaches, based on modern cognitivist or evolutionary theories, or moral psychology, and art anthropology. In these approaches, poetic justice is no longer part of the text, but forms part of readerly expectations, moral projections, or wish-fulfilling emotional processes, respectively. This issue of the journal *Helikon* highlights these new publications.

The issue *Poetic justice* was edited by MÁRTA HORVÁTH and JUDIT SZABÓ.

THE EDITORIAL BOARD

Poetische Gerechtigkeit

Die Gerechtigkeit ist einer der wichtigsten säkularen Werte der westlichen Gesellschaften, der das Opfern von Gütern, der Freiheit oder sogar des Lebens zu legitimieren vermag. Die Förderung gerechter Handlungen ist eine zentrale Motivation in unserem Alltagsleben, und die meisten Menschen halten an der Vision einer gerechten Welt fest, in der jeder bekommt, was er verdient. Dieser Glaube befestigt die Annahme, dass Handlungen berechenbare und angemessene Konsequenzen haben, Ereignisse sind also vorhersagbar, und die Welt ist handhabbar. Diese Annahme ist unerlässlich zum langfristigen zielorientierten Handeln und trägt zu unseren Entscheidungen in großem Maße bei.

Diesem Ideal der Gerechtigkeit liegt in erster Linie nicht die Alltagsrealität zugrunde, sondern Fiktionen oder bedeutsame, wirkliche Ereignisse, bei denen moralische Erwartungen erfüllt werden. Die Voraussetzungen für ein gerechtes Urteil sind nämlich nur in bestimmten Kontexten gegeben: meist in erzählenden und dramatischen Texten sowie anderen medialen Artefakten, in denen ein authentischer Einblick in die Seele und der Überblick über eine Gesamtsituation gegeben ist – was in der Realität kaum vorstellbar ist. Rezipienten hegen im Allgemeinen starke Erwartungen an einen gerechten Ausgang der Geschichte, die zur komplexen kognitiven und emotionalen Wirkung des Textes beitragen.

Die Notwendigkeit und den ästhetischen Wert der poetischen Gerechtigkeit erklären traditionelle Theorien unterschiedlich. In diesen ästhetischen und stilistisch-rhetorischen Konzepten wird poetische Gerechtigkeit als ein Strukturelement des Plots bzw. als konstitutives Element des Textes betrachtet. Diese traditionelle Annäherungsweise wurde in den letzten Jahren von den modernen kognitivistisch, moralpsychologisch, kunstanthropologisch und evolutionstheoretisch orientierten interdisziplinären Theorien erweitert, die poetische Gerechtigkeit nicht mehr als Teil des Textes, sondern als Leser-erwartung, moralische Projektion bzw. wunscherfüllenden Emotionsprozess bestimmen. In der vorliegenden Nummer der Zeitschrift *Helikon* werden diese neuen Publikationen vorgestellt.

Die Ausgabe wurde von MÁRTA HORVÁTH und JUDIT SZABÓ herausgegeben.

DIE REDAKTION AUSSCHUSS

